

Danijel Kastelic
državni svetnik

2

Številka: 412-05-2/2020/1
Ljubljana, 16. 3. 2020

Gospod
Alojz Kovšca
predsednik
Državnega sveta

Zadeva: Pobuda in vprašanje v zvezi z upravljanjem FIHO in razrešitvami predstavnikov invalidskih organizacij s ključnih mest v Svetu FIHO in Komisiji za ocenjevanje in pripravo predlogov za razporeditev sredstev invalidskim organizacijam

Na podlagi 66. in 98. člena Poslovnika Državnega sveta (Uradni list RS, št. 70/08, 73/09, 101/10, 6/14 in 26/15) predlagam, da se na Vlado Republike Slovenije naslovi naslednjo pobudo in vprašanje:

1. Vlada Republike Slovenije v novi sestavi naj se podrobno seznani s postopki in podlagami za nedavno sprejete odločitve v okviru Sveta Fundacije za financiranje invalidskih in humanitarnih organizacij (FIHO), ki se nanašajo na razrešitev dveh članov Sveta FIHO, ki sta bila v Svet FIHO imenovana s strani Državnega zbora na predlog Nacionalnega sveta invalidskih organizacij Slovenije in ki predstavljata interese invalidov z najtežjo obliko oviranosti. Še zlasti zato, ker so bile navedene odločitve sprejete v času, ko je Vlada Republike Slovenije opravljala le še tekoče posle in torej njuna predstavnika na ključnih položajih v FIHO nista več delovala s polnimi pooblastili.
2. Kakšne ukrepe bo Vlada Republike Slovenije sprejela z namenom:
 - ponovne vzpostavitve ustreznih razmerij znotraj FIHO z vidika zagotavljanja dejanskih možnosti soodločanja tako predstavnikov invalidskih organizacij kot humanitarnih organizacij na delovanje FIHO v skladu z njegovim namenom in na transparentno delitev sredstev;
 - prepustitve upravljanja FIHO predstavnikom civilne družbe, ki predstavljajo uporabnike, in posledičnega umika predstavnikov države s ključnih vodstvenih položajev v FIHO ter
 - da se nujne spremembe in prenove pravnih podlag za delovanje FIHO, h katerim slednjega že nekaj časa pozivajo Računsko sodišče RS, Komisija za preprečevanje korupcije in Upravno sodišče, izpelje na podlagi vključujočega odločanja ter na podlagi predhodne širše družbene razprave o nadaljnjem razvoju tega pomembnega družbenega podsistema?

Obrazložitev:

Fundacija za financiranje invalidskih in humanitarnih organizacij (FIHO) je bila kot pravna oseba javnega prava ustanovljena po osamosvojitvi Slovenije z namenom nadgradnje že v 70-letih prejšnjega stoletja vzpostavljenega sistema javnega financiranja delovanja invalidskih organizacij. FIHO na podlagi vsakoletnega razpisa (so)financira izvajanje posebnih socialnih programov ter osnovno delovanje in vlaganje v nujna osnovna sredstva invalidskih in humanitarnih organizacij.

Delovanje FIHO že od ustanovitve dalje temelji na predstavnštvu uporabnikov storitev invalidskih in humanitarnih organizacij ter na odločanju s konsenzom. Vloga države pa naj bi bila v skladu z zakonskimi določbami zgolj nadzorstvena, ne upravljavska, na kar nakazuje tudi zakonsko določen delež predstavnikov Vlade Republike Slovenije med vsemi člani Sveta FIHO. FIHO naj bi tako v pretežni meri soupravljali predstavniki uporabnikov samih, in sicer 10 predstavnikov invalidskih organizacij¹ in 10 predstavnikov humanitarnih organizacij², 3 predstavniki Vlade RS pa naj bi imeli zgolj nadzorstveno in svetovalno vlogo. FIHO so do nedavnega v dogovoru izmenično upravljali predstavniki invalidskih in humanitarnih organizacij, ki so se izmenjevali na mestih predsednika in podpredsednika Sveta FIHO.

V letu 2017 pa se je dotedanji dogovorni sistem izmenjave funkcij precej spremenil, saj so predstavniki Vlade RS prevzeli ključne vodstvene funkcije v FIHO, s prevzemom funkcije predsednika Sveta FIHO s strani imenovanega predstavnika Vlade RS - Ministrstva za finance, gospoda Andreja Klemenca, ter, po njegovem odstopu, s prevzemom funkcije predsednika Sveta FIHO s strani drugega imenovanega predstavnika Vlade RS - Ministrstva za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti, gospoda Simona Švarca. Funkcijo direktorja na podlagi soglasja Vlade RS opravlja gospod Vladimir Kukavica, ki je hkrati tudi predstavnik Vlade RS v Nadzornem svetu Loterije Slovenije, kar po mnenju članov Sveta FIHO, ki jih je v imenovanje Državnemu svetu predlagal NSIOS, predstavlja neposredno nasprotje interesov.

S tem, da so se vse glavne funkcije v okviru FIHO v zadnjih letih prenesle na predstavnike države, so ocenjuje, da je bila porušena avtonomija financiranja invalidskih organizacij in FIHO kot subjekta civilne sfere. S tem dejanjem je bila ogrožena tudi stabilnost delovanja invalidskih organizacij ter izvajanje posebnih socialnih programov za neodvisno življenje invalidov.

¹ Deset članov Državni zbor imenuje na predlog vseh reprezentativnih in drugih invalidskih organizacij, ki delujejo na državni ravni, in na predlog nacionalnega sveta invalidskih organizacij. Reprezentativne invalidske organizacije in druge invalidske organizacije, ki delujejo na državni ravni, in so povezane v nacionalni svet invalidskih organizacij, ne morejo same predlagati svojega člana. Pri imenovanju Državni zbor Republike Slovenije upošteva razmerje med včlanjenimi in ne včlanjenimi invalidskimi organizacijami v nacionalni svet invalidskih organizacij.

² Državni zbor imenuje enega člana na predlog Rdečega križa Slovenije, enega člana na predlog Slovenske Karitas, enega člana na predlog Gorske reševalne zveze Slovenije in sedem članov na predlog humanitarnih organizacij, ki so vpisane v razvid humanitarnih organizacij.

Takšen način delovanja po opozorilih predstavnikov invalidskih organizacij vodi v podrejanje nevladnega sektorja državi in neformalnim centrom moči ter je v nasprotju z načeli in vrednotami delovanja nevladnega sektorja, s strokovnimi smernicami ter v nasprotju z določili Konvencije ZN o pravicah invalidov. Slednje ugotavlja tudi Odbor Združenih narodov za pravice invalidov v Ženevi, ki v svojih Sklepnih ugotovitvah glede uvodnega poročila Slovenije o izvajanju določil Konvencije o pravicah invalidov Sloveniji priporoča, da naj zagotovi nepristranskost ter avtonomijo in trajnostno financiranje Fundacije za financiranje invalidskih in humanitarnih organizacij v Republiki Sloveniji za potrebe uveljavljanja in izvajanja pravic invalidov, v skladu s Konvencijo Združenih narodov o pravicah invalidov.

Komisija Državnega sveta za socialno varstvo, delo, zdravstvo in invalide je ob obravnavi Poročila o delu in finančnem poslovanju FIHO v letu 2018 ugotovila, da iz njegove vsebine izhajajo določena notranja nesoglasja v FIHO, med drugim na relaciji predstavniki Vlade RS – predstavniki invalidskih in humanitarnih organizacij. Opozorila je, da to lahko v pomembni meri vpliva na zaupanje uporabnikov programov invalidskih in humanitarnih organizacij v delovanje FIHO. Posledično je pozvala k čimprejšnji razrešitvi nastale situacije, saj FIHO predstavlja pomemben družbeni podsistem, ki v pomembni meri nadgrajuje, v nekaterih segmentih pa celo nadomešča skrb države za najbolj ranljive skupine prebivalstva. Posebni socialni programi FIHO so tako v določenih primerih že zdavnaj prerasli okvir dopolnilne skrbi države, saj so uporabniki od njih življenjsko odvisni. Kot je bilo večkrat ugotovljeno in priznано tudi s strani Vlade RS oziroma resornih ministrstev, gre za sistem, ki je do zdaj deloval dobro in predvsem z visoko stopnjo zadovoljstva uporabnikov, zaradi katerih FIHO sploh obstaja.

Da zgoraj navedena nesoglasja v FIHO še vedno niso ustrezno razrešena in da se jih z nekaterimi odločitvami zgolj še dodatno pogloblja po opozorilih nekaterih predstavnikov invalidskih organizacij nakazuje nedavno dogajanje v fundaciji. S funkcije podpredsednika Sveta FIHO in predsednice Komisije za ocenjevanje in pripravo predlogov za razporeditev sredstev invalidskim organizacijam sta bila namreč nepričakovano razrešena predstavnika invalidskih organizacij, ki ju je v imenovanje Državnemu zboru predlagal Nacionalni svet invalidskih organizacij Slovenije, kot reprezentativni predstavnik slovenskih invalidov, ki v skladu z Zakonom o invalidskih organizacijah (Uradni list RS, št. 108/02 in 61/06 – ZDru-1) združuje veliko večino reprezentativnih in drugih invalidskih organizacij, ki delujejo na državni ravni, in s tem neposredno zastopa več kot 100.000 invalidov. Razrešena predstavnika invalidskih organizacij opozarjata, da je bila navedena razrešitev izvedena neutemeljeno in po netransparentnih postopkih ter da ju je razrešitev doletela zaradi pogostega in javno izraženega nestrinjanja z obstoječim načinom delovanja in upravljanja FIHO.

Predstavniki invalidskih organizacij v FIHO so že večkrat opozorili, da po njihovi oceni delovanje predstavnikov Vlade RS, ki zasedata ključni funkciji (predsednik Sveta FIHO in direktor FIHO), ni ustrezno in tudi ne transparentno. Predvsem naj bi se težave kazale preko izrazitega nerazumevanja potreb in interesov invalidov ter posledično neenaki in neenakopravni obravnavi, pa tudi v napačnem pristopu k razrešitvi nekaterih odprtih vprašanj glede načina delitev sredstev med invalidske in humanitarne organizacije. Kot ključne težave izpostavljajo prenovu pravnih podlag mimo dejanskih potreb uporabnikov, brez širše družbene razprave o načinu razvoja

tega pomembnega družbenega podsistema (zakon o urejanju in vzpostavitvi fundacije, pravila delovanja FIHO in pravilnik o merilih in pogojih za uporabo sredstev fundacije). Opozarjajo, da gredo vse predlagane spremembe v smeri krepitve vloge direktorja in drugih, koncentriranih centrov moči. Torej namesto sistema vključujočega odločanja (večanje pristojnosti Sveta FIHO, njegovih komisij in nadzornega odbora), naj bi se sistem usmerjal v ozko odločanje, ki ga izvajata ena ali dve osebi (direktor, uslužbenec strokovne službe, itd.), s čimer pa se po njihovi oceni posledično povečujejo tudi tveganja za korupcijo. Ob tem opozarjajo tudi na, po njihovi oceni, druge nepravilnosti pri delu vodstva fundacije (postopkovne in vsebinske), ki ovirajo delo in razvoj fundacije. Hkrati vse navedeno lahko vodi v ravnanje, ki ni v skladu s standardi integritete, ki naj bi veljali v državi.

Glede na to, da tuje državne institucije s področja socialnega in invalidskega varstva kot glavno odliko FIHO že dolga leta prepoznavajo ravno sodelovanje civilne družbe pri samem delovanju in razporejanju finančnih sredstev za delovanje invalidskih in humanitarnih organizacij, bi bilo treba navedeni renome vzdrževati tudi v prihodnje in ga še nadgrajevati. Sistem, kakršen je bil do zdaj, so namreč Sloveniji zavidali tudi v širšem mednarodnem okolju in ga pogosto skušali povzeti. A brez zagotavljanja dejanske možnosti soodločanja predstavnikov uporabnikov pri delovanju FIHO bo ta dober zgled lahko hitro splahnel. Izločanje predstavnikov invalidskih organizacij s ključnih položajev v okviru FIHO ter potenciranje in umetno ustvarjanje nesoglasij med predstavniki invalidskih in humanitarnih organizacij, o katerem poročajo predstavniki invalidskih organizacij v FIHO, zagotovo ni prava pot za razrešitev enega ključnih problemov FIHO - nujnosti zagotavljanja stabilnega vira financiranja invalidskih in humanitarnih organizacij in zagotovitev zadostnih sredstev. Slednjih namreč v zadnjih letih bistveno primanjkuje, saj je potreba uporabnikov invalidskih in humanitarnih organizacij dvakrat več, kot je na voljo sredstev za njihovo (so)financiranje.

Vloga države in vodstva FIHO bi morala biti prioritarno usmerjena v iskanje rešitev za nadaljnje stabilno delovanje fundacije, predvsem pa v dopuščanje, da o transparentni delitvi sredstev med invalidske in humanitarne organizacije odločajo predvsem navedene organizacije same. Država bi morala pri tem odigrati predvsem povezovalno vlogo med invalidskimi in humanitarnimi organizacijami ter se zavzemati za nujne spremembe, h katerim FIHO že nekaj časa pozivajo Računsko sodišče RS, Komisija za preprečevanje korupcije (KPK) in Upravno sodišče. Devet članov Sveta FIHO, imenovanih na predlog invalidskih organizacij, je skupaj s tretjim predstavnikom Vlade RS, gospodom Damijanom Jagodicem, dalo pobudo za sklic izredne seje Sveta FIHO, s pozivom za ustanovitev delovne skupine za pripravo popravljalnih ukrepov (več v prilogi), vendar predsednik Sveta FIHO navedene pobude ni upošteval.

Nepremišljene in netransparentne poteze na tako občutljivem področju kot je skrb za najbolj ranljive skupine prebivalstva je nedopustna, zato se predlaga, da se aktualno stanje upravljanja v FIHO podrobneje prouči in da se izvede ukrepe, ki bodo tako predstavnikom invalidskih kot predstavnikom humanitarnih organizacij omogočali soodločanje na ravni kot ga zahteva tudi Odbor Združenih narodov za pravice

invalidov v svojih ugotovitvah v zvezi z izvajanjem Konvencije o pravicah invalidov v Republiki Sloveniji³, v točki 5(c) še posebej za FIHO:

»Država je dolžna zagotoviti nepristranskost ter avtonomijo in trajnostno financiranje Fundacije za financiranje invalidskih in humanitarnih organizacij v Republiki Sloveniji za potrebe uveljavljanja in izvajanja pravic invalidov, v skladu s Konvencijo.«

Državni svetnik
Danijel Kastelic, l.r.

Priloga:

- Zahteva za sklic izredne seje sveta FIHO z dne 10. 10. 2018

³ Committee on the Rights of Persons with Disabilities adopted Concluding observations on the initial report of Slovenia at its 386th meeting. The Committee requests the State party to implement the recommendations contained in the concluding observations.